

С Т А Н О В И Щ Е

на проф. д-р Йоана Минкова Спасова-Дикова,
сектор „Театър”, Институт за изследване на изкуствата – БАН,
e-mail joanasd@yahoo.co.uk

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по
„Театрознание и театрално изкуство“, научно направление 8.4. „Театрално
и филмово изкуство”, с кандидат д-р Румяна Николова,
гл. асистент в Институт за изследване на изкуствата – БАН

През годините следя научната и изследователска дейност на д-р
Николова като главен асистент в Институт за изследване на изкуствата –
БАН, сектор „Театър“, където заемам академична длъжност.

Румяна Николова учи в Университет по библиотекознание и
информационни технологии (1989-1991). Става магистър по театрознание
през 1997 г. в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов”. Придобива научната степен
„доктор по театрознание и театрално изкуство“, отново в НАТФИЗ, през
2003 г. Тя е отличена с наградата „Икар“ 2008 на САБ за критически текст.

Работила е като драматург. Била е старши експерт в Министерството
на културата. Тя е гост-преподавател в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов” от
2008 г. до момента. От 2009 г. е главен асистент в Институт за изследване
на изкуствата – БАН, сектор „Театър“.

Представените материали покриват необходимите наукометрични
показатели за придобиване на академичната длъжност „доцент”. Те са:

1. Хабилизационен труд – публикувана научна монография „Модел
на функциониране на българския театър в периода 1944–1989
година”;
2. 1 статия, публикувана в издание, реферирано и индексирано в
Web of Science;
3. 1 статия, публикувана в издание, реферирано в ERIN PLUS;
4. 16 статии, публикувани в специализирани издания в областта на
изкуствата;
5. Списък с цитати – 10 на брой;
6. Списък с участие в проекти и получени награди.

Основният хабилизационен труд „Модел на функциониране на
българския театър в периода 1944 – 1989 година” е структуриран
съобразно предварително поставената цел: да бъдат изследвани основни
тенденции и ключови събития в българския театър от 1944 до 1989 г.,
както казва Николова от „птичи поглед“. Изследването е в обем от 288
страници.

Трудът има ясна структура и се състои от предварителни бележки, пет глави, заключителни бележки. Има и приложения, както и библиография на цитираната и използваната литература.

Първа глава е посветена на въпроса за формиране на нов театрален модел от 1944 до 1956 г. Тя включва представяне на модела на управление и контрол на българския театър, на процеса на изграждане на културна администрация, на Комитета за наука, изкуство и култура, на Репертоарно бюро. Обръща се внимание и на развитието на театралната мрежа в България през периода. Също така е очертан и художественият модел в театъра и репертоарната политика. Описан е „идеалът“ за нова българска драма. Разглежда се проблемът за въвеждане на социалистическия реализъм в сценичната практика.

Във втора глава се анализира променливата културна политика в периода 1956–1968 г.

В трета глава обект на изследване са пробивите в нормативната естетика на театралния социалистически реализъм в периода 1956–1968 г.

Във фокуса на четвърта глава и пета глава попада разглеждането на настроенията за театрални реформи през 70-те години, които през 80-те години изправят театъра пред необходимостта от провеждане на реформа.

В приложенията са публикувани текстовете на четири важни нормативни документа от периода: 1. Решения на КНИК за състоянието на провинциалния драматичен театър и мерки за подобрене на неговата работа; 2. Инструкции за работа на театрите по популяризиране на театъра и новите постановки, увеличаване на посещаемостта и приходите; 3. Изводи на Комитета за наука, изкуство и култура, Съюза на българските писатели и Съюза на артистите и театралните служители от първия преглед на съвременната българска драма; 4. Решение на Политбюро на ЦК на БКП за по-нататъшното развитие на театралното дело в страната.

В библиографията са посочени 80 източника – монографии, сборници, статии в научни списания и в периодичния печат. Използвани са 10 архивни фонда на Централен държавен архив и над 100 архивни документа.

Николова се занимава с по-крупни проблеми, без да навлиза в детайли като в общи щрихи обговаря социално-политическия контекст в областта на културата през периода, В случая авторката привежда големи цитати от документи.

Основен принос на работата е, че д-р Николова успява да конструира исторически разказ за управлението и основните тенденции в театъра от 1956 до 1989 г., опирайки се най-вече на събрани и детайлно проучени от нея архивни документи от времето, голяма част от които са от Централен държавен архив. Извършен е един огромен труд, което заслужава адмирации.

В резултат на следването на такъв документално-исторически подход до голяма степен се очертава една достатъчно обективна картина на механизмите на контрол и развитие на театъра, на репертоарната политика, на внедряването на устойчиви модели, на по-нататъшното утвърждаване на метода на социалистическия реализъм като „единствено правния метод на художествено творчество“.

В труда са направени и някои теоретични анализи. Авторката се придържа към тезите на съвременни изследователи на социалистическия театър през последните години. Една от тях е, че през 60-те години моделът на отношения между власт и творци следва вече изградения такъв през предходните години, но вече се наблюдава редуване на моменти на „разведряване“ („отпускане“) и „смразяване“ („затягане“). Друга теза е, че театърът през 60-те започва да се обновява чрез новите драматургични произведения на автори, които пишат предимно проза и поезия като Иван Пейчев, Валери Петров, Стефан Цанев, Иван Радоев, Георги Марков, Йордан Радичков и др.

Според мен с висока когнитивна стойност и приноси от историографска гледна точка са главите, посветени на културните политики в областта на театралното изкуство през 70-те години и 80-те, които се базират изцяло на нормативни документи и програми. В тях пространно са цитирани решения на Политбюро на ЦК на БКП за по-нататъшното развитие на театралното дело в страната, план-програма, изготвена от експертна група в изпълнение на решенията на Политбюро, протоколи от заседания на образуваното в началото на 70-те управление „Театър“ при КИК, комплексни анализи на КИК, Юлската концепция за преустройството на театралното дело и пр. Изтъкната е ролята на Людмила Живкова в посока на нови идеи за реформиране на културата.

Допълнително са приложени текстовете на 23 научни статии от общия списък от 52 публикации. Те са посветени на различни проблеми, най-вече свързани с три основни изследователски полета: с тренингвите практики в актьорското изкуство на XX век, с театъра на социализма и с проблемите и предизвикателствата пред театъра на XXI век.

Изтъкнати са следните приноси, които според мен действително играят важна роля за попълването на някои „бели полета“ в българската театрална култура и театрознание.

Едно от достойнствата на работата е, че е направен опит за очертаване на общ модел на българския театър по времето на комунистическия режим, като са представени основните характеристики на този модел, наложен през модела на управление (културна администрация, Комитет за наука изкуство и култура, Репертоарно бюро,

театрална мрежа) и чрез художествения модел (репертоарна политика, новата българска драма, сценична практика);

Важен акцент е изследването на проблема как политиките на комунистическата власт се отразяват на театралния сектор и каква е проекцията им върху репертоара, българската драма, представлението и т.н.

Би следвало да се отбележи като положително качество, че текстът не само разглежда налагането на социалистическия реализъм в сценичната практика като единствено допустим метод за творчество, но и обръща внимание на явления в театралния сектор, които разширяват границите на наложения модел.

Един от най-съществените приноси на труда обаче, както беше вече изтъкнато, е, че в него са използвани основно първични архивни документи, чрез които се проследяват промените в политиката на властта към театъра и реакциите на творците.

Трудът предоставя необходима и ценна информация – основа за бъдещи по-детайлни проучвания на историята на българския театър след Втората световна война.

С оглед на вече изтъкнатите качества на д-р Румяна Николова като в областта на театралното изкуство, както и на приносните моменти в представените за хабилитиране материали, давам положителна оценка и без колебание подкрепям кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „доцент” по „Театрознание и театрално изкуство“ в Институт за изследване на изкуствата – БАН.

21. 04. 2020

Подпис:

проф. д-р Йоана Спасова-Дикова